

МИЛОШ ТИМОТИЈЕВИЋ
историчар, Народни музеј Чачак

УДК: 271.222(497.11)-726.2"1834/1911":929
050.48:271.222(497.11)ПРЕГЛЕД ЦРКВЕ
ЕПАРХИЈЕ ЖИЧКЕ"1834/1911"
ID: 186247948

ЕПИСКОПИ ЖИЧКИ (1834–1911) – БИОГРАФИЈЕ ИЗ „ПРЕГЛЕДА ЦРКВЕ ЕПАРХИЈЕ ЖИЧКЕ”

Апстракт: Текст доноси биографије шест жичких епископа које су објављиване у локалном часопису Преглед цркве Епархије Жичке од 1929. до 1936. године. Поред основних биографских података, приређени текстови садрже и низ важних података о друштвеној историји Чачка и Краљева у XIX веку и почетком XX века.

Кључне речи: Чачак, Краљево, епископи, биографија, друштвени животи, церемоније

Биографије жичких епископа одавно су предмет пажње истраживача.¹ Овом приликом приређујемо биографије које су објављиване у црквеном часопису *Преглед цркве Епархије Жичке*, које нису потпуно непознате, и већ су коришћене у многим радовима. Но, подаци из ових биографија узимани су фрагментарно у складу са циљевима појединачних истраживања, па је велики део значајних и важних чињеница из прошлости непубликован, и тако остао ван увида савремене историографије.

Биографије из *Прегледа цркве Епархије Жичке* садрже вредне податке о родитељима жичких владика, њиховој родбини, детињству, школовању, путовањима, околностима под којим су се замонашили, успињању у црквеној хијерархији, задужбинарству, бризи око уређења манастира, успостављању њихове економије и материјалном напретку, односу према држави, политичким дешавањима. Епископи жички имали су истакнуту улогу у политичком животу ондашње Србије, а њихов рад добрим делом био је везан и за државне послове, од дипломатских мисија, преко учешћа у устанцима и ратовима до рада на националном препороду, како у самој Србији, тако и у крајевима који још нису били ослобођени.

Ове биографије не тичу се само личности самих епископа, већ говоре и о животу тадашње Србије, од градитељске делатности везане за подизање и обнову манастира и цркава, али и подизање владичанских конака, као и низа других здања у варошима Западне Србије. Низ детаља открива улогу епископа у друштвеном животу Краљева и Чачка у деветнаестом веку. У вези са тим је и хуманитарна делатност епископа, оснивање фондова за школовање сиромашних ученика, преваходно, ипак, намењена члановима њихове ближе и шире фамилије, а онда и деци из крајева из којих су били пореклом. Но, овај принцип није био правило кога су се држале све владике. Епископи су у исто време били и лица која су позајмљивала новац грађанима за њихове личне потребе, али са обавезом враћања, уз „интерес”, мада су дугови понекад опраштани и отписивани.

Истовремено ове биографије приказују и унутрашњи живот Цркве, од хронологије, мотива и узрока промене владичанског седишта, преко ширења граница епархија, до описа односа унутар саме црквене организације, који укључују и мале психолошке портрете епископа, њихове склоности, карактерне особине, детаљне описе њихових сахрана, које су биле и велики друштвени догађај, или су пак одржане без било каквих јавних манифестација, преваходно због политичког опредељења појединих владика и њиховог наметања цркви од стране власти. Биографије садрже и податке о одликовањима која су епископи добијали, инсиг-

¹ Овом приликом нећемо детаљно набрајати све библиографске јединице у којима се обрађује живот жичких епископа, а које почињу да се пишу већ у XIX веку (Милан Ђ. Милићевић). У новије доба биографијама српских јерарха бавио се епископ Сава шумедијски и Сава Вуковић, а појединачне биографије писали су Љубомир Дурковић Јакшић, Теодосије Вукосављевић, Јевђа А. Јевђевић, Предраг Пузовић, Љиљана Жарковић, Нинослав Станојловић.

нијама везаним за њихово достојанство, пореклу тих предмета, понекад и опису, богослужбеним предметима које су добијали или поклањали, податке о помоћи коју су давали да се подижу цркве, манастири, иконостаси, што представља важно сведочанство о материјалном наслеђу које је остало у манастирским ризницама, или се чува у музејима, тј. траг који треба пратити да се пронађу изгубљени предмети, или одреди порекло предмета за које се зна где се налазе. Владике су на много начина биле укључене у друштвени живот, сарађивале са научним установама, биле чланови у академијама, што се редовно помиње у биографијама, али се и изоставља ако је владика био из оне струје против које је било свештенство (Никанор Ружичић).

Овом приликом приређујемо све биографије, осим Никанора Дучића, који је краћи период био само администратор епархије, и чија се биографија уопште не односи на његову делатност на тој функцији, па би тиме била само понављање већ много пута публикованих података. Зато је и изостао и уводни општи преглед историје Жичке епархије, који садржи и попис чланова Духовног суда.² Све биографије приређене су ондашњим правописним правилима, а све интервенције дате су у угластим заградама.

Биографије

Епископ Нићифор Максимовић

Епископ Нићифор родио се у селу Жежевици, ср. пожешком окр. ужичком, 12. јануара 1788. год. Он није учио никаквих школа, јер у времену његовог детињства нису школе постојале, но се једино могло научити читати и писати код цркава и манастира. И епископ Нићифор, као дечак, отишао је у село Честин код свог зета свештеника Риста Рафаиловића и код њега се научио читати и помало писати. Потом је отишао у м-р Никоље под Кабларом, где је се као манастирски ђак обучавао у пјенију и црквеном правилу и спремао се за свештенички или монашки чин, и пошто је се довољно обучио, произведен је за ђакона и јеромонаха 1808. год. После неколико година проведених у м-ру Никољу, он је својим трудом и о свом трошку, обновио м-р Преображење под Кабларом, који је био у развалинама. Овај манастир данас не постоји. Разрушен је 1910. год. приликом прављења железничке пруге, кроз Овчарско-кабларску клисуру.

Пошто је обновио и уредио Преображење, он је отишао на развалине м-ра Сретења на Овчару и тамо на развалинама манастирским подигао нов манастир, лепо га је украсио, живописао и богато снабдео са потребним утварама. Уз манастир подигао је леп конак и друге потребне зграде и прикупио му велико имање. Због те његове ревности произведен је за архимандрита 30. новембра 1830. год. У то време књаз Милош издејствује код Порте, да и Срби могу имати своје архијереје и он пошаље у Цариград враћевшничког архимандрита Нићифора Максимовића и Васељенски Патријарх Константин на дан 18. августа 1831. год. посвети архимандрита Мелентија за митрополита, а сутра 19. августа, митрополит Мелентије уз асистенцију још двојице епископа, посвети Нићифора за епископа.

Кад су се вратили из Цариграда у Београд, књаз Милош посвети епископа Нићифора за епископа ужичког, но с тим, да му столица буде у Чачку, на средокраћу епархије; извесно по жељи самог епископа Нићифора да би био што ближе м-ру Сретењу, о коме се није престајао старати све до своје смрти.

Он је у Чачку био подигао владичански конак, који је, у то време, био највећа и најлепша грађевина у Чачку. Тај конак сад не постоји, разрушен је пре 17 година и на том месту подигнуто је велељепно тространо гимназијско здање. У близини овог конака био је подигао велико зданије – гостионицу, од самога камена, озидано и поклоњено м-ру Сретењу. И ово је здање давно порушено и на његовом месту подигао је друго здање, у коме има хотел и више дућана, но и оно је већ дотрајало.

² Сретен Ј. Михаиловић, „Мало историје из живота Епархије Жичке”, *Преглед цркве епархије Жичке*, бр. 9–12, септембар–децембар 1928, стр. 201–205.

Епископ Нићифор још у почетку свог епископовања у Чачку, дошао је у некакав сукоб са Господином Јованом Обреновићем, братом књаза Милоша, који је у Чачку живео, те је морао кришом напустити епархију и побегао је у Црну Гору, где је остао више од године дана. Доцније, кад су несугласице изравњаване, књаз Милош га позове и он се врати у своју епископску столицу.

Епископ Нићифор, за свога живота помогао је више младића да се о његовом трошку школују, нарочито оне, који су се спремали за свештенички и монашки чин, протосинђели: Василије и Венедикт, свештеник Милоје Рафаиловић и Филип Ковачевић из Дучаловића, који је и лицеј у Београду свршио, његови су питомци.

Епископ Нићифор узео је у свој двор једног малог дечака који се звао Јеротеј Аврамовић и који је по народности био Јеврејин. Он га је крстио и православној вери обучио, па га је школовао у Чачку у основној школи и гимназији, а доцније кад се у пјенију и правилу црквеном добро обучио, постригао га у монашки чин. Он је био ђакон при епископији, а касније као јеромонах и протосинђел, био је члан епархијске конзисторије.

Епископ Нићифор помагао је новчано све оне општине у епархији, које су се трудиле око подизања нових цркава. Општину ужичку, када је подизала садашњу нову цркву, помогао је са 50 дуката, а општини чачанској дао је 100 дуката као помоћ за подизање иконостаса у великој цркви.

Епископ Нићифор поживео је 64 године, упокојио се у марту 1853. год. и сахрањен у свом м-ру Сретењу.

Чачак
прота Сретен Ј. Михаиловић

[Сретен Ј. Михаиловић, „Мало историје из живота Епархије Жичке”, *Преглед цркве Епархије Жичке*, бр. 1, јануар 1929, стр. 8–11]

*

Из прошлости. Владика Жички Јанићије Нешковић. Његова кратка биографија³

Родио се 14. јануара 1804, у селу Миланци у округу ужичком, од оца Нешка Недовића и мајке Анђелије.

Крштено име било му је Иван, а Јанићије је наречен у калуђерству.

Његов отац Нешко био је 19 година писар у Кнеза Косте Рашковића и у Шегаге Муратовића до 1804; а после, под Карађорђем, писаревао је у кнезова: Максима Старовлаха, Аврама Лукића и у Хаџи-Продана.

Јанићије је учио књигу у свога оца, до године 1820; а после је отишао у манастир Каленић у Левчу.

Године 1826. јула 26. зађаконио га је, у Крагујевцу, београдски Митрополит Ђирило (Грк).

Године 1831. узме га к себи митрополит Мелентије Павловић, те ту остане до месеца јуна 1833, када је тај архиепископ преминуо.

После Мелентијеве смрти, Јанићије се врати у свој манастир Каленић.

Те исте године (1833), септембра 24. владика ужички, Нићифор, зајеромонаши Јанићија у цркви крагујевачкој.

Јанићије је, с Петром Јовановићем, изабраним за српског митрополита, ишао у Цариград и, по повратку одонуда остао је при њему до 16. фебруара 1836. г.

Године 1838. послан је из Каленића у Студеницу, да надгледа оправку ове велике Немањине задужбине.

Године 1839. постављен је за члана апелаторијског конзисторија.

Године 1842. био је надзорник владичиног двора у Шапцу.

Године 1845. августа 25. поставио га је Митрополит Петар за игумана манастиру Каленићу, а године 1847. маја 6. постао је архимандрит истом манастиру.

³ Добротом г. Бође Нешковића, учитеља у пензији – унука владике Јање, добили смо ове редове. (Уред.)

Године 1849. октобра 18. буде изабран, а 23. истог месеца, у београдској цркви, посвете га Митрополит Петар и владике: Нићифор и Доситеј, за владика у шабачкој епархији.

Године 1854. „примоле га, управо наморају”, вели сам у својим белешкама, Митрополит Петар и Кнез Александар Карађорђевић, те се из Шапца премести у Карановац (Краљево) за владика ужичке епархије. И тада се од београдске епархије одвоји округ крушевачки, и прида се епархији ужичкој.

Као владика ужички, Јанићије се смести у Карановац, а не у Чачак, где је седео његов претходник Нићифор.

Црква Жичка била је, у то доба, пуста и крунила се мало по мало, од времена; била је готово сва зарасла у гору.

Владика Јанићије живо настане, те је оправи, и у њој пропоје света литургија. И Жича сада поји и, моли се Богу, јутром и вечером за свога обновитеља. Само га уметници криве да није погодио обновити је у облику какав је имала у први мах.

Јанићије је начинио још две цркве, једну у свом селу Миланци за душу својих родитеља, а другу у месту Прерадовцу, на добрима манастира Каленића.

Пошто се је крушевачки округ одвојио од епархије београдске и придао ужичкој – Јанићије се је потписивао „владика ужичко-крушевачки”.

Године 1858. изабрало га је Српско учено Друштво за својега почасног члана. Имао је сва црквена и државна одликовања, па и од руског цара, а од кнеза Михаила добио је златну панагију.

Владика Јанићије први је нашао и завирио у Врњачку Бању, и почео се лечити у њој.

Пред крај свога живота, почео је врло нагло слабити. Преминуо је 20. фебруара 1873. год. у Карановцу. Он је укопан у Жичи, у ковчегу који је, неколико година, држао у својој соби, и путницима показивао, где ће лећи пошто умре.

Председник чачанске конзисторије, прота Радован Поповић, пошто је владика Јанићије сахрањен, овако је о том догађају извештавао београдског митрополита Михаила:

Ваше високопреосвештенство!

По правилима свете цркве, а сводно налогу вашем EN^o 336, ми сваку почаст и последњу услугу учинисмо земним остацима нашем по Христу брату, и нашем незаборављеном архипастору и отцу, поч. г. Јоаникију. 20 т. м. однесмо га у цркву, и ту [у] њој прочитасмо над њим јевангелије и псалтир, а сутра дан, 21. после службе, опевамо га, али не могасмо једно због растојања места, а друго против жеље овдашњих грађана, тога дана у Жичу, ради сарањења, однети, него то учинисмо трећи дан т. ј. 22. т. м. При опелу било нас је 12 свештеника и један ђакон, у овом часу имали смо три протојереја. Народа је била пуна црква. Спровоод покојника из цркве карановачке био је са 23 свештеника увеличан, који су га на својим рукама до преко моста носили, а одатле грађанство до Жиче. Пред њим су претходили барјаци и мноштво ученика свију овдашњих школа, с осталим народом, кога је било до хиљаду душа обојега пола. По свршеном парастосу у Жичи, спустили смо кости покојникове у гробницу, коју је себи још за живота спремио био.

„Заслуге покојникове отачеству и св. цркви учињене, нисам у стању описати, него то стављам рукосаду његовом, а ја и дружина моја, са сузним очима казујемо овде колико је покојник, кроз 19 година, као архипастор ове епархије, поштење код народа и свештенства заслужио. Од часа изданућа његова па до упопа, варош је затворена била, све је жалошћу погружено било. Љубав и поштовање које су у својим срцима спрам покојника имали, то у овом последњем часу и делом засведочише. Сва три дана врата црквена не могоше бити затворена од народа који је, као у двор његов, тако и овде, ради целивања покојника из вароши и околних села долазио. Лице покојниково и руке изгледале су као кора од лимуна, што нас је јако троњавало, па га до гроба нисмо ничим закривали. При спрово-

воду од Карановца до Жиче, тако је народ врвео, као Јерусалимци што су са ваијама у Сретење излазили. На средину овога спровода, изишао му је у сретење игуман жички с барјацима, ученицима и учитељем ондашњим. К увеличавању покојниковог спровода и само је небо наклоњено било топлотом и благораствореним ваздухом. Свештенство му је у беседи, преко свог сабрата Ракића, а при погребу, преко Марковића, своју синовљу благодарност изјавило и вјечнаја му памјат одпевало, 24. фебруара 1873. год. Карановац. Нижајши слуга, председник конзисторије, Протојереј, Р. Поповић, с. р.”

Владика Јанићије штампао је неке своје беседе, и неке белешке за објашњење тих беседа.

Био је човек необично јаке памтиље, и разговетне судиље. Од године 1816. па наовамо, мислим, није било ни једнога иоле знатнога човека у Србији, кога он није познавао. Велика је штета што толико своје познавање људи и догађаја није стављао на хартију, него је све са њим отишло у гроб.

Живе нарави, бистре памети, шаљиве беседе – Јанићије је био необичан владика међу нашим новијим владикама: био је владика правога српскога типа. Био је патриот, као да није носио пустињачко рухо; све јунаке који су се одликовали у борби за слободу, узносио је хвалом; некоме је ударио од студеничког мрамора белеге, на местима где су јунаштво показали, изрезајући у камену својом руком запис о ономе што се је догодило. У својој епархији заповедио је био свештеницима те су пописивали поименице све људе који су пали за слободу своје отаџбине.

Учене је људе волео, одликовао, а науку поштовао и потпомагао.

У живљењу је био смиран, а радо је давао, особито сиромашним ђацима; само никада није давао колико би ко желео, него колико је сам држао да треба дати, и да се њему може.

Још године 1870, дао је својих 1500 дуката на помоћ црквеној књижевности.

Владика Јанићије биће, по свој прилици, последњи који је узимао у руке гусле и гудало, не да се њима представи оно што није био, него истински да задовољи своје народно осећање.

Лака му била српска земља коју је љубио као прави срећни син своју добру мајку.

[Аноним, „Из прошлости. Владика Жички Јанићије Нешковић. Његова кратка биографија”, *Преглед цркве Епархије Жичке*, бр. 2, фебруар 1928, стр. 50–55]

Епископ Јанићије Нешковић

Епископ Јанићије родио се 14. јануара 1804. год. у селу Миланци, у срезу моравичком окр. чачанском. Крштено му је име било Иван, а калуђерско Јанићије. Његов отац био је писмен, те се Јанићије код свог оца научио читати и писати, па је 1820. год. отишао у м-р Каленић где је примио монашки чин. Зађаконио га је 26. јула 1826. год. тадањи београдски митрополит Кирило, а године 1831. узме га к себи митрополит Мелентије Павловић и код њега је, као придворни ђакон, остао све до смрти Мелентијеве, па се после врати у свој манастир. Владика Нићифор га је зајеромонашио 24. септембра 1833. год.

Са новоизабраним митрополитом Петром ишао је у Цариград, а по повратку отуда остао је при митрополиту до 16. фебруара 1836. год. па се опет вратио у свој постриг, гди је постао игуман и архимандрит.

Он је као архимандрит каленички од Архиепископског Сабора изабран за владика шабачког и 23. октобра 1849. год. посвећен. Године 1854. буде премештен за владика ужичког и он се, место у Чачку где је његов претходник становао, настани у Карановцу, данашњем Краљеву. По доласку у Карановац настао је те је о свом трошку обновио опустелу седмобратну Жичу; а сем Жиче, начинио је цркву и школу у свом селу Миланци.

Када је он дошао за владика ужичког, онда му је у епархији придодат и округ крушевачки, који [је] дотле припадао окр. београдском, те се он потписивао „владика ужичко-крушевачки”.

Био је почасни члан Српског Ученог Друштва.

Био је у депутацији скупштинској, која је 1858. год. ишла у Букурешт, да доведе књаза Милоша у Србију.

Од руског цара добио је панагију, а кнез Михаило подарио му је панагију на златном ланцу.

Он је радо и обилато помагао сиротињу. Имао је списак све сиротиње и пред Божић и пред Ускрс он је позивао ту сиротињу те јој делио помоћ и то је редовно чинио до своје смрти. Нарочито је помагао сиромашне ђаке. Издржавао је свакад по 2-3 ђака из своје фамилије, а остали ђаци из Старог Влаха полазећи за Београд, навраћали су се на Карановац да од владике добију путног трошка.

Пок. прота Тимотије бив. председник Дух. Жич. Суда причао ми је ово: „Кад сам био богослов, кренем се са 2-3 друга од куће за Београд и ударимо преко Карановца надајући се да од владике добијемо путног трошка. Кад уђосмо у дворичку епископије, владика је био на чардаку свог конака и кад нас угледа он викну: 'Ене, шта ћете ви Ерчуге овде!' Ми се попесмо на чардак и пољубисмо га у руку, па му кажемо да смо пошли за Београд у школу, па смо навратили овде да му пољубимо руку, а владика се смеши и вели: 'Е добро, добро, баш вам хвала што сте се потрудили догде' и онда зовну свог ћирицу Стевана и рече му: 'Ови ђаци путују за Београд, подај им да вечерају и подај им ћебади да тамо на трави простру же ће спавати и да се покрију и пошто ће они раноа да путују, метни сваком у торбу по један лабац и по оку сланине и ово вам још по четири цванцика, па нека вам је срећан пут'. Ја се усудих те рекох да не можемо да носимо љебац и сланину јер путујемо пјешке, 'а вељу Еро били ти могао понети у торби једно три оке дуката кад би ти ко дао?' А ја рекох па помучио би се. 'Е мој несрећни сине, мучио би се да носиш камење у торби, а љебац ти је тежак и не можеш љебац да носиш. Стеване чуо си шта сам ти казао, свакоме у торбу мети по љебац и оку сланине, ако им љебац буде тежак нека га баце.'”

У својој епархији помагао је сиромашне цркве и чинио им прилоге. И у чачанској цркви има један леп сребрни крст, који је владика Јанићије приложио 1869. године.

Кад сам био свештеник у Ласцу један старац који је раније био црквени тотор причао ми је ово: „У цркви лазачкој није било иконостаса. По препоруци конзисторије, погодимо са једним мајстором молером да начини иконостас. Кад је он са послом био готов, ми му дамо нешто новаца, а останемо дужни 200 дуката. Пошто је прошло неколико месеци, пок. поп Јован Миладиновић који је тада био свештеник лазачки, добије позив од владике да са тоторима црквеним дође у Карановац. Позва нас поп Јован и једног дана одосмо. Кад дођосмо у владичин конак, пријавише нас код владике и пустише нас у собу код њега. Уђосмо, поп Јован метаниса и пољуби га у руку и ми му приђосмо руци и пољубисмо. Тад ће владика рећи: оче Јоване, ви нисте платили мајстору који вам је направио иконостас у цркви? Нисмо свети владико, остали смо дужни 200 дуката. Па јесте ли спремили новац да му тај дуг платите? Нисмо свети владико, но ћемо се постарати да му од сад па за пола године тај дуг платимо. Е, оче Јоване, не може он да чека још пола године. Он је сиромашан човек и ваља му издржавати кућу и ранити своју жену и ћецу, а то није мала сума 200 дуката. Но ако се ви још можете састарати да тај новац прикупите још пола године, онда ћемо овако урадити: ја ћу вама дати 200 дуката, те ви платите дуг човеку, а ви за пола године прикупите тај новац и мени вратите. Кад ми рекосмо да ћемо новац прикупити за пола године, он извади из сандука једну кесу и поче из ње вадити и бројати дукате и кад изброји 200 дуката даде их попу Јовану и нареди да дође мајстор, који је ту чекао. Кад мајстор уђе он му каза: Ево поп Јован донео ти да ти дуг плати, но дај квити и узми паре и кад мајстор даде квити, поп Јован му изброја 200 дуката. Кад мајстор изађе владика рече: Сад оче Јова-

не нека вам је срећан пут, па се постарајте да ми за пола године тај дуг вратите и ми му пољубисмо руку и изиђосмо.

Кад пођосмо кући ми се уз пут почесмо зоговарати да што пре владици дуг вратимо. Једног дана сазовемо код цркве збор и поп Јован каза како смо од владике позајмили 200 дуката и платили мајстору који је правио иконостас. Истог дана разрежемо на имућније људе, да даду неки дукат, неко два, а неко и пет и није прошло ни два месеца ми скуписмо 200 дуката и још одозго 20 дуката да дамо владици на име интереса. Кад дођосмо у Карановац односно код владике и казамо му да смо прикупили новац да му дуг платимо, он рече поп Јовану да броји и поп Јован поче бројати и изброја 200 дуката. Но владика рече: оче Јоване ниси добро избројао но поново број и поп Јован поче понова бројати и кад изброја 180 дуката, владика притиште руком и рече стој! Е, ово је мени, а тих 20 дуката ја прилажем вашој цркви и за те паре купите у цркву што вам буде најпотребније. Ми му се захвалисмо, пољубисмо му руку и одосмо.”

Пок. прота Тимотије, који је био дуго година ђакон владике Јанићија, причао ми је и ово: „Владика се разболе и на неколико дана пред своју смрт позва председника конзисторије, чланове и сво остало особље, да дођу код њега. А позвао је и окр. проту и месне свештенике и кад се сви искуписмо уђосмо код њега и пољубисмо га у руку. Кад стадосмо око њега он рече: ’Ја оћу да мрем, па сам вас звао да се са вама опростим. Може бити да сам коме и нехотично какву неправду учинио, па ако јесам, ви ми опростите а и вама нека је просто од моје стране. Ви сте ми били сви добри и послушни и нека вам Бог за то плати.”

Рече нам да седнемо и ми поседасмо. Он тада пружи један кључ проти Радовану председнику конзисторије и рече му да сандук отвори и да извади неке хартије из сандука. Прота извади неке хартије и поче да их развија и чита: облигација сверху толико и толико дуката ћесарски, колико сам узео на зајам од владике и т. д. све су то биле облигације карановачких грађана, којима је он чинио позајмице по 50, 60, 100 и више дуката и како је коју прота прочитао, он виче, цепај то, цепај то, нећу да ме ђеца његова проклињу, кад им се кров над главом почне продавати и тако је све облигације приватних дужника поцепао. Међу њима, била је и облигација једног лекара, коме је дао 200 дуката те је кућу купио и њу је поцепао. Када је то свршио он каза проти да извади једну кесу, прота извади и даде му је, а он из ње поче вадити дукате и даде свима од најстаријих до најмлађих по пет дуката у злату и рече то вам дајем да ме лепо опевате и у Жичи сахраните јер ко зна, да ли би вам ко то после моје смрти платио.

Осталу своју готовину оставио је на добротворне циљеве. А још раније био је оставио 1500 дуката те је образовао фонд, под називом: *Црквени фонд епископа Јанићија, за духовну књижевност*.

Не знам шта је са тим фондом и да ли су и које књиге кад год издане или награђене из тог фонда?

Владика Јанићије умро је у Карановцу 20. фебруара 1873. год. и сахрањен је у м-ру Жичи, коју је сам обновио.

Чачак
прота Сретен Ј. Михаиловић

[Сретен Ј. Михаиловић, „Мало историје из живота Епархије Жичке”, *Преглед цркве Епархије Жичке*, бр. 2, фебруар 1929, стр. 36–41]

Епископ Вићентије Краснојевић

Вићентије Краснојевић епископ Ужичко-Крушевачке Епархије, родио се у селу Гор. Црнућу 1824. год. у непосредној близини м-ра Враћевшница од родитеља Ђоке и Петрије Краснојевића земљорад. Свршио је основну школу код м-ра Враћевшнице, а доцније као јеромонах и сабрат поменутог манастира свршио је бе-

оградску Богословију, примио монаштво и рукоположен у чин јерођаконa 1844. год. за јеромонаха 1846. год. произведен за игумана 1859. год. Старешина манастира Враћевшнице, постао је 1860. год, а архимандрит 1870. год.

За епископа посвећен је 4. новембра 1873. год. Умро је у Београду 15. марта 1882. год. и опеван у београдској саборној цркви. Потом је дотеран у манастир Враћевшницу, у свој постриг, и сахрањен у гробници, у паперти, где је раније сахрањен први митрополит ослобођене Србије, блаженопокојни Мелентије Павловић. На црквеном зиду с десне стране у паперти, узидана је плоча са натписом: „Овде почива просветни добротвор Вићентије Красојевић епископ жички, рођен 1824. † 15. марта 1882. год.”

За свога старешинства и управљања манастиром Враћевшницом, од 1860. до 1873. г. Вићентије Красојевић учинио је много за напредак манастира, као ретко који старешина, у оно време, а и сада.

Подигао је својим трудом и прилогом народа двоспратни конак са звонаром, с јужне стране цркве, при улазу у порту црквену. А затим и други конак на потоку, са западне стране, који сада не постоји, јер је уклоњен, пошто је доцније постао склон паду. Подигао је механу II класе, на путу Крагујевац – Гор. Милановац, која и данас постоји и добар приход манастиру доноси. Подигао је воденицу на реци Грузи, која такође даје манастиру леп приход.

Поред тога подигао је био велики леп виноград, који сада не постоји, јер је пропао од филоксере, а други засађен на америкањској подлози. Подигао је и доста воћњака шљива мацарки, од којих, по неко дрво, и сада још постоји и род даје. У непосредној близини манастира, уредио је био лепо шеталиште – парк и оградио га лепим летвама, но које је доцније напуштено и занемарено, те сада не постоји.

Ревност овог старешине и управитеља манастира била је толика, да је сву планину манастирску заградио јаком оградом, која данас не постоји.

Из планине, више манастира, био је довео воду кроз земљане цеви – чункове, у порту црквену, али је тај водовод доцније, по његовом одласку, напуштен и сасвим пропао.

Гајио је лепу расну стоку, држао пчеле, добру пернату живину и увек је имао по два пауна који су поносно шетали по чистој порти црквеној.

Имање није прикупио никакво, а није имао ни потребе за то, јер је манастир имао довољног и великог имања.

Све је старине добро чувао и очувао у реду. У новозиданом конаку, с јужне стране цркве, на доњем спрату, уредио је био библиотеку са знатним бројем лепих књига и часописа и галерију слика, своју владалаца из лозе Немањића, од Стевана Немање, па до последњег Немањића, младог Цара Уроша. Ове је слике за манастир изradio наш неумрли песник и живописац пок. Ђура Јакшић, али оне на жалост не постоје. Затим је та библиотека и галерија слика премештена у стари конак, са северне стране цркве. Тај је конак случајно, или непажњом братства, запалио се и сав сагорео, па са тим и галерија поменутих слика, са још много слика знаменитих људи из наше новије историје, много књига и других важних ствари, докумената и драгоцености које су ту биле. Старешина манастира био је тада Јоаким Милошевић.

Епископ Вићентије основао је свој велики просветни фонд, из кога се помажу и школују његови најближи сродници из фамилије, а по могућству и даљи.

Епископ Вићентије је раста средњег, достојанственог лика и погледа, интелегентан и према ономе времену, доста образован свештеномонах. Имао је лепу дугу косу и браду, коју је пажљиво неговао. Свакад се лепо и чино-одевао, сводно своје чину и црквеним прописима.

Лепо је читао и певао, јер је имао тих и мелодичан глас.

За ове податке, исцрпне и веродостојне, о епископу Вићентију, имам да благодарим уваженом проти г. Андри Топаловићу, пароху липовачком који је лично познавао епископа, јер је учио основну школу код м-ра Враћевшнице, кад је епископ Вићентије био манастирски старешина, а као богослов III године 1882. био је присутан на владичином опелу у београдској саборној цркви.

И сам сам лично познавао епископа Вићентија, јер ме је он рукоположио у чин ђакона, и свештеника.

Кад сам ја рукоположен за ђакона, онда епископ није имао свога придворног ђакона. Дотадањи дугогодишњи придворни ђакон Тимотије Поповић био је рукоположен у чин свештеника и постављен за члана ужичко-крушевачке конзисторије. И како је епископ Вићентије имао намеру тада, да по канонизацији обиђе своју епархију, није хтео одмах да ме руколожи у чин свештеника, но ми нареди да одем кући, да се спремим за пут, па да 20. августа будем у Карановцу, када ће се он кренути на пут по епархији, те да га ја, на том путу пратим као ђакон.

Прошао сам са њим целу епархију за 35 дана и то округе: крушевачки, чачански, ужички и руднички. Обишли смо 40 цркава и неколико манастира. Том приликом осветио је пет нових цркава: у Бањи Јошаничкој, Рашки, Котражи, Заграђу и Заблаћу. Цео тај пут епископ је прешао јахајући на коњу јер својих кола није имао, а и да их је имао не би се могао са њима послужити по оним брдовитим и безпутним крајевима, које смо тада прошли.

Епископ Вићентије живео је скоро аскетским животом. Врло је мало јео и пио. Био је врло штедљив и није волео никакве параде и церемоније.

Поводом тога хоћу да испричам случај, који ми се десио на путу кроз епархију.

Кад смо стигли у Кожетин, данашњи Александровац у Жупи, стан за епископа био је припремљен у новоподигнутој школи која је била у пољу, где је данас Александровац а варошица Кожетин, била је тад код цркве, на једном брду.

Код школе је, увече, био приређен и банкет у част епископовог доласка. Кад смо из цркве дошли у школу, казао сам епископу, да је ту, у школи, припремљен банкет у његову част: он ми рече: „Добро, хвала им, но ја на том банкету не могу бити, јер сам уморан и потребно ми је да се одморим и за сутрашњу службу спремим. Ти буди са њима на банкету, а за мене нареди да се донесе парче леба, две киле паприке и чашица вина”. Био је постан дан.

На банкету је било око 30 грађана, 4 свештеника и 2 учитеља. И ако им није било право што епископ није на банкету, опет је се, у добром расположењу уз здравице и песме, остало до близу поноћи и тад се разишли.

Сутрадан, после одслужене архијерејске службе, и свршеног водоосвећења, епископ је поучио народ и покропио, па смо отишли у црквену кућу на ручак.

На ручку, сем епископа и ђакона били су: намесник, срески начелник и опш. председник. При свршетку ручка и кад смо се требали кренути даље за Плочу, епископ ми нареди да одем код гостионичара, да му платим учињени трошак и узмем рачун.

Како је гостионичарев рачун износио 186 динара, нисам му хтео платити, док не известим епископа. Епископ се зачуди, па нареди да дође гостионичар и кад му овај дође он му рече: „Је ли пријатељу, за шта ја то имам да платим 186 динара?” „Па за синоћни банкет”, одговори гостионичар. „Каки банкет?! Ја банкет нисам приређивао, но ви Кожетинци. Ти пријатељу имаш од мене да наплатиш синоћну вечеру, вечеру за ђакона и за мог момка и данашњи ручак за мене, за ђакона, за г. капетана, за г. председника и плаћам и за г. намесника, кад он неће за мене да плати и плаћам трошак за мог момка и за наша три коња сено и зоб, то ја плаћам, а за банкет обрати се својим Кожетинцима, који су тај банкет поручили и на њему јели и пили.”

И рачун за епископа свео се на 15 динара, који сам одмах исплатио.

Ово нарочито износим ради карактеристике оног времена. Онда, у најбољем хотелу, „таблето” ручак, није коштао више од једног динара на персону.

Путујући кроз епархију, кад смо дошли у Чачак, епископ је тада купио од Алексе Радовића трговца из Чачка, једно велико имање, постојеће више гробља чачанског, у селу Лозници. У лето 1879. год. чуо сам да је епископ на имању и отишао сам код њега. Водио ме је по целом имању, које је он почео увелико уређивати, да ми све покаже. Испраћајући ме, сишли смо заједно до места где је сад подигнута нова капела за чачанско гробље и казао ми је, да је и ово парче земље ку-

пио, нарочито за то, да на њему подигне цркву и кад цркву буде подигао, повући ће се у мир, да на свом имању живи и у цркви се својој Богу моли.

Ову своју мисао није извео, јер га је смрт претекла. И ово имање у селу Лозници, он је завештао српској држави, на добротворне сврхе, али је његов синовац, у спору са српском државом, то имање на суду добио и данас га он ужива.

По смрти епископа Вићентија, у априлској свесци *Хришћан. Весника* за 1882. год. оштамапа је ова белешка:

„Епископ Ужичке Епархије преосвећени Вићентије, преминуо је 15. марта ове године у Београду, после дугог и тешког боловања. Покојник се родио у селу Црнући, округа рудничког. Рукоположен је за јерођакон 1844. за јеромонаха 1846. у септембру 1859. произведен је за игумана, 11. новембра 1870. за архимандрита враћевшничког, којим је манастир доста година управљао. Био је један од највреднијих настојатеља манастирских и то му је, уз остале за њега подесне околности помогло, те је као мало школован 1873. год. изабран и посвећен за Епископа Ужичке Епархије.

Као архијереј ужички служио је осам и по година. Своју имовину завештао је на васпитање подмладка, што му осигурава леп спомен у народу своме.

На опелу, које је у Саборној Београдској Цркви извршено, присуствовали су и Његова Величанства Краља и Краљица, чланови владе и многобројно свештенство. Остаци покојникови сахрањени су у манастиру Враћевшници”.

Бог да га прости.

Чачак
прота Сретен Ј. Михаиловић

[Сретен Ј. Михаиловић, „Мало историје из живота Епархије Жичке”, *Преглед цркве епархије Жичке*”, бр. 3–4, март–април 1929, стр. 76–80; Сретен Ј. Михаиловић, „Мало историје из живота Епархије Жичке”, *Преглед цркве Епархије Жичке*, бр. 5, мај 1929, стр. 112–115]

Епископ Корнелије

После смрти епископа Вићентија дошао је на упражњену епископску столицу епископ Корнелиј.

Епископ Корнелије родио се 1820. г. у Панчеву. Он није био богослов нити се школовао за свештеника. Био је у Аустроугарској финансијски чиновник, па је ту службу напустио и отишао у један од фрушкогорских манастира и тамо се замонашио. Кад је постао јеромонах прешао је у Србију и упућен је [за] сабрата м-ра Раванице. У братству м-ра Раванице као јеромонах био је 1876, 1877, 1878. и 1879. год. а 1880. произведен је у чин игумана и постао настојатељ манастира Раванице коју је дужност вршио од 25. септембра 1880. год. па све док није изабран за епископа.

Као старешина м-ра Раванице одржавао је потпуни ред у манастиру и старао се да манастирску имовину очува.

Кад је смрћу епископа Вићентија епархија ужичка остала без епископа, Архијерејски Сабор је у седници својој од 6. априла 1883. год. изабрао за епископа ужичке епархије, игумана манастира Раванице Корнелија и посвећен је за епископа 19. априла 1883. године.

Он није ни пуне две године управљао са епархијом, па је оболео толико, да је за службу постао сасвим неспособан, те је стављен у стање покоја.

Као умировљен отишао је у Крагујевац да живи и тамо је остао до своје смрти.

Он је остао у епархији сасвим незапажен. Док је био здрав није обилазио епархију, те га ни свештеници његове епархије нису познавали.

За време док је он био на епархији, промењен је назив епархије. Митрополит Теодосије Мраовић актом од 26. јуна 1884. год. Ебр. 482. извештава епископа Корнелија да је краља Милан указом одобрио, да се „Ужичка Епархија” од сада зове „Жичка Епархија”.

Епископ Корнелије умро је у Крагујевцу 24. августа 1889. г. и сахрањен у крагујевачком гробљу 25. августа 1889. год.

На опелу његовом није учествовао ни један од архијереја, па га је опевао прота крагујевачки Живота Остојић.

Бог да га прости!

Чачак
прота Сретен Ј. Михаиловић

[Сретен Ј. Михаиловић, „Мало историје из живота Епархије Жичке”, *Преглед цркве Епархије Жичке*, бр. 10–11, октобар–новембар 1929, стр. 209–210]

Епископ Никанор Ружичић

Епископ Никанор Ружичић родио се 15. априла 1843. године у Свилеуви окр. подрињском. Крштено му је име Никола. Његови су родитељи Глигорије и Јелена Ружичић, тежаци из Свилеуве. Презиме Ружичић добили су по њиховој баби Ружици, која је била кћерка кнеза Ранка, рођеног брата поп Луке Лазаревића познатог војводе из првог српског устанка под Карађорђем. Свршио је основну школу у свом селу Свилеуви, а 4 разреда гимназије у Шапцу, па је затим одмах ступио у Богословију у Београду, коју је завршио 1863. год. По свршеној богословији, отишао је у своје село и одмах се оженио.

У Свилеуви је тада био свештеник Јанко Протић. Како је био стар и изнемогао, тражио је капелана и епархијски епископ рукоположи клирика Николу и постави га за капелана проти Јанку.

Кад је 1867. год. проилазио кроз окр. подрињски књаз Михаило, поп Никола га је поздравио у селу Дебрцу у име тамошњег народа. Тим поздравом он је обратио на себе пажњу књажеву и после у разговору он му препоручи да тражи парохију у Београду а његова ће брига бити да му г. Митрополит молбу уважи. Но он је волео своје село, те га није хтео напуштати ни тражити београдску парохију, али доцније околности приморале су га да напусти и село и парохију.

После две године умрла му је жена, а наскоро затим помреше му и деца од неке заразе, те остаде сам самохран. Уз жалост сустигла га је још једна невоља: венчао је неке сроднике у забрањеном степену, те је тим навукао на себе велику одговорност. Да би ту одговорност одагнао напусти парохију и оде у Београд те издејствује код Митрополита Михаила да га пожале у Русију у Духовну Академију, обећавајући да ће по свршеној академији примити монашки чин. Академију је учио у Кијеву и исту свршио 1875. г. са степеном кандидата. Кад се вратио у Србију, да би испунио своје да-то обећање отишао је у манастир Буково те је примио монашки чин и добио име Никанор, а тадањи епископ неготински Евгеније Симоновић произвео га је у чин синђела и као синђел постављен је за предавача у београдској богословији.

У српско-турском рату 1876–7. год. био је додељен генералу Черњајеву као тумач и војни свештеник. После рата положио је професорски испит и произведен је у чин протосинђела.

Код митроплита Михаила уживао је особиту љубав и поверење и био му је десна рука у питању потпуне независности српске цркве. Но када се Митрополит Михаило политички разишао са краљем Миланом, тада и протосинђел Никанор, који је све дотле симпатисао либералној партији у којој је био члан и главног одбора, пристаде уз напредњаке, који га потврдише за ректора богословије и доби чин архимандрита.

У звању ректора остао је до маја 1886. год. а тада, пошто је дао изјаву да је солидаран са црквеном управом Митрополита Теодосија, изабран је за епископа на упражњену жичку епархију са седиштем у Краљеву.

Посвећен је за епископа 4. маја 1886. г. и чим је се настанио у својој резиденцији одмах је пошао по каноничној визитацији, да обиђе своју епархију и да се по-

зна са свештенством и паством. Приликом доласка у Чачак био је изванредно дочекан, те га је то толико раздрагало, да је изјавио жељу да се епископска столица премести из Краљева у Чачак. Та је његова жеља била примљена и одобрена на ме-родавном месту, те је краљевским указом епископска столица и премештена из Краљева у Чачак.

Тај премештај епископске столице из Краљева у Чачак примили су Краљевчани тешка срца; њиј је то јако заболело, јер у истини Краљевчани су умели да подесе своје држање према својим епископима: они су своје епископе поштовали, а епископи су њих очински волели. Изгледа да је се и епископ Никанор доцније покајао што је тражио премештај епископске столице из Краљева у Чачак али се није имало куд. Приликом сеобе, да би загладио неправду учињену Краљеву и Краљевчанима, он је употребио метод оног Златиборца што је се опраштао са Мићићем, кад је овај спровођен у Гургусовачку кулу, а окадио је и Миљца, но баш примена тога златиборчевог метода причинила је те је изгубио много у очима Краљевчана и Чачана.

Епископ Никанор био је спреман богослов и радио је обилно на црквеној књижевности. Од његових књижевних радова знатнији су:

1. Именик (каталог) цариградских патријарха, римских папа, српских проју-стинијанско-градских архијепскопа и жичко-пећких архијепскопа и патријара.
2. Историске слике свештено библиске егзегетске и развиће исте.
3. Кратки историски преглед узајамних одношаја између српске и грчко-ца-риградске цркве.
4. Номоканон о браку.
5. Разлика филозофске етике од хришћанске.
6. Номоканон српске цркве.
7. Таблице разноврсних примера сродства.
8. Упуство за читање светог писма.
9. Духовник у прошлости и садашњости.
10. Историја Српске Цркве књ. I и II.
11. Каноничко право.
12. Примери сродства II из.
13. Упутне белешке.
14. Сродственик.
15. Развалине манастира Св. Архангела на Превлаци.
16. Беседе и речи.
17. Старине у ман. Студеници.
18. Одговор на софистичка извијања г. Арх. Нић. Дучића.
19. Шта има истине у брошури „Владика Сенатор и злочин у цркви”.

Сем овога написао је и већи број архијепскопских посланица упућених пастви жичке и нишке епархије и више беседа штампаних по црквеним часописима.

За време његовог управљања жичком епархијом, сазвао је у Чачку 12. апри-ла 1887. г. скупштину свештенства епархије жичке, на којој је узело учешћа пре-ко сто свештеника из свих 6 округа: чачанског, рудничког, ужичког, крагујевач-ког, јагодинског и крушевачког, јер су сви ови окрузи улазили тада у састав епар-хије жичке. На тој скупштини засновано је удружење под именом „Удружење све-штенства епархије жичке”. То је било прво свештеничко удружење у Србији. Оно је имало своја дружинска правила и свој часопис под именом „Жича”.

Епископ Никанор управљао је епархијом све до 28.-V-1889. год. а тад, када је после абдикације краља Милана, а за прве владе краља Александра под наме-сништвом, враћен на управу цркве митрополит Михаило, епископ Никанор дао је оставку на звање епарх. епископа, напустио је Србију, па је живео неко вре-ме у Загребу, Дубровнику и Цетињу и најзад отишао у Немачку, где је, у Јени, Гет-тингену и Хајделбергу, слушао педагогију и историју, а после у Бону и Тибин-гену теологију и филозофију и тада је, на немачком језику, штампао 2-3 рада из наше црквене историје.

Вратио се у Србију 1897. год.

По смрти митрополита Михаила сазван је у Београду за 15. фебр. 1898. год. у Балу Недељу, Изборни сабор за избор новог митрополита. На саборској седници било је речи о измирењу старе и нове јерархије, но преко тога је се прешло, јер је сабор нашао, да то питање не спада у делокруг његовог рада. Изабран је за митрополита дотадањи епископ нишки Инокентије и инсталација ново изабраног митрополита изведена је на чисти понедељак 16-И у београдској саборној цркви. На чисти уторак, двор је позвао цео изборни сабор у вече на чај. Били су позвани и епископи бивше јерархије Димитрије и Никанор и тог вечера, утицајем двора, дошло је до измирења између старе и нове јерархије.

Наскоро после измирења, краљевским указом од 17. априла 1898. год. постављен је за епископа нишке епархије епископ Никанор на којој је остао све до 1911. год. За време докле је био епископ нишки, био је изабран за сенатора у наш Сенат, који је једва преживео век воденог цвета. Доживео је у Нишу доста непријатности те је покушавао да иде у другу епархију али, како је био индискретан у изношењу на јавност некаквог свог сна и као јако изнурених живаца старац, стављен је у пензију.

Као пензионер живео је у својој кући у Београду. Кад су 1914. г, непријатељи заузели Београд, он је избегао у Алексинац, но одмах се вратио чим је Београд ослобођен био. У оним тешким, пуним невоље данима, који су наступили крајем 1915. год. он је остављен и заборављен готово од свију, умро 16. октобра 1916. год.

Привремено био је сахрањен на београдском гробљу, а 1927. год. пренети су његови смртни остаци у Ниш и спуштени у гробницу, коју је он за живота подигао себи у нишкој саборној цркви.

Своју имовину, две куће у Београду, оставио је на просветне циљеве, а завештањем рукује Аријерејски Сабор. Своју богату књиж[н]ицу оставио је Богословији у Београду.

Епископ Никанор био је пун енергије на послу, али и сувише насталожен и пренагљен, те је таквим својим темпераментом непрестано изазивао излишну борбу, која је много нахудила његовом епископском угледу.

Нека Бог милостив буде његовој души.

Чачак

прота Сретен Ј. Михаиловић

[Сретен Ј. Михаиловић, „Мало историје из живота Епархије Жичке”, *Преглед цркве Епархије Жичке*, бр. 5–6, мај–јуни 1930, стр. 108–114]

Епископ Жички Сава Дечанац

I. Његово детињство

Епископ Сава родио се 1. октобра 1831. г. у селу Гњезданима у Рогозни. Крштено му је име било Ђорђе. Његови су родитељи Димитрије и Марта Бараћи земљор. из Гњездана. Кућа Бараћа била је велика задружна српска кућа, на далеко чувена са своје честитости и у којој се и у најтежим данима србовало. У тој честитој српској кући родио се и одрастао Ђорђе потоњи епископ жички Сава.

II. Ђорђе – у манастиру

Кад је Ђорђе дорастао за школу тад не само у његовом селу но и надалеко у околним варошима није било српске школе. Ко је хтео тад да се научи читати и писати морао је ићи у манастир, јер су манастири тада били, у тим крајевима, једина места где се човек могао научити писмености.

И Ђорђева а и његових родитеља била је жеља да се он школује. Али то питање није било лако решити кад српских школа није имало. Но на скоро дођу два калуђера из манастира Дечана, који су ишли по народу ради купљења прилога за

манастир. Они су у кући Бараћа били гостољубиво дочекани и богато обдарени. Том приликом Ђорђеви родитељи умоле калуђере да са собом поведу у манастир и Ђорђа те да се тамо школује.

III. Ђорђе – монах Сава

Био је вредан, частан, послушан и побожан, те су га због тих лепих његових особина и старешина и манастирско братство, још од првих дана његовог живота заволели и радовали се што имају тако доброг и честитог ђака. А Ђорђе живео је у манастиру, слушајући повест о животу и раду Божијих угодника, а нарочито о животу и раду калуђера оне свете обитељи у којој се он учио основним знањима и сам заволи да буде калуђер, те да и он по њиховом примеру, послужи Богу и народу свом. Он ту своју жељу изјави старешини манастира. И старешина и манастирско братство, примило је његову молбу с радошћу, јер се млади искушеник Ђорђе, целим својим дотадањим животом и радом, показао и достојан и подобан за монашки чин, и братство је било уверено, да ће у новом монаху добити не само достојног сабрата, но и ваљаног калуђера и одушевљеног Србина за све што је Србину мило и драго. И лицем на Божић 1854. г. млади дечански искушеник Ђорђе, прима монаштво и постаје дечански монах Сава.

IV. Јеромонах Сава

Пошто је и као монах провео годину дана и довољно се припремио за свештенички чин, старешина манастира умоли призренског митрополита Мелентија, да монаха Саву рукоположи у свештенички чин и на дан 2. марта 1855. г. у историјској цркви у Дежеви рукоположен је у чин јерођакона, а за јеромонаха 5. марта исте године у цркви св. Петра код Новог Пазара.

Јеромонах Сава својим радом у св. обитељи, потпуно је оправдао она очекивања, која су на њега полагали старешина и манастирско братство, јер су у њему у истини добили вредног, ваљаног и енергичног брата и саслужитеља.

На скоро од стране братства буде изабран и постављен да иде по народу, да пронесе „светиње” манастирске и да за манастир купи прилоге. По тој мисији, јеромонах Сава, обишао је сву Ст. Србију и Македонију. На том путу не само што је прикупио богате прилоге за манастир, но је том приликом, дошао у додир и са многим највиђенијим људима свога народа. Видео је све лепоте и сва природна блага српских земаља; видео је многе и многе рушевине славних задужбина српских краљева и царева, видео је тешке патње свога народа те му се родољубиво срце од туге раздирало и молио се Богу, да наскоро српском народу сину што лепши дани.

V. Јеромонах Сава београдски – богослов

По повратку у манастир са богатим прилозима, он је братству причао све што је на путу видео и чуо, нарочито му је тешко пало, што наш народ тешко пати и са свог незнања, јер нема готово никаквих школа. Зато умоли братство да га пусти да оде у Србију да се тамо школује, како би после могао боље послужити Богу и народу своме. И по дозволи братства, он дође 1861. године у Београд и ступи у Богословију. Он је био први ђак из Ст. Србије, који је свршио београдску богословију.

VI. Јеромонах Сава – учитељ

По свршетку богословије у Београду, јеромонах Сава врати се у Ст. Србију, па не оде у свој постриг Дечане, но се задржи у Пећи и ту створи основну школу, у којој је радио с великом љубављу и преданошћу, учећи поверену му дечицу свима корисним знањима и васпитавајући их да буду синови свете православне цркве и ваљани честити Срби.

Но јеромонах Сава није учио само поверену му децу, но је учио и народ. Он је сваке недеље и празника служио у патријаршијској цркви и том приликом беседио и народ учио: да верује у Бога, да љуби цркву и свету веру православну да

испуњава све верске прописе и да чува своју народност. Због таквог рада, јеромонаха Сава уживао је свеопшту љубав и поштовање код свију тамошњих Срба.

VII. Јеромонах Сава – у Духов. Академији

И ако је јеромонах Сава са успехом отправљао своју учитељску и свештеничку службу у Пећи, увиђао је, да му оно знање и оно образовање, које је изнео из београдске богословије није довољно те је жудео за што већим образовањем. Због тога оде у Београд и обрати се Митрополиту Михаилу с молбом да га пошаље у Русију да сврши Духов. Академију. Митрополит Михаило одазове се његовој молби и пошаље га у Русију. Године 1867. он ступи у кијевску Духов. Академију, коју заврши 1871. год. са степеном кандидата Богословља.

VIII. Јеромонах Сава – први ректор призренске Богословије

Јеромонах Сава по завршеном своим образовању у Кијевској Академији, врати се у Београд. По савету Митрополита Михаила, а и саме српске владе, оде у Призрен и у величанственој згради, коју је у Призрену већ подигао велики српски родољуб Сима Игуманов Призренац и коју је наменио свом народу на просветне циљеве, он отвори богословско-учитељску школу, у којој је са највећом љубављу и преданошћу радио све до пред први српско-турски рат.

IX. Командант Сава – командант усташа

За време херцеговачког устанка 1875. год. настали су тешки дани за цео српски народ у турској царевини, а нарочито за виђеније Србе те је и јеромонах Сава, ректор призренске богословије морао напустити Призрен и прећи у Србију.

За време бављења у Србији он није престајао одржавати везе са свима онама народним првацима из српских крајева под Турском, а и све избеглице из тих крајева, окупљали су се око њега, те кад је 20. јуна 1876. г. објављен рат Турској, он је већ имао формирану усташку чету, у којој је био командант и јуначки се борио противу петовековних тлачитеља српског народа.

X. Архимандрит Сава пред Берлинским Конгресом

Кад је завршен рат са Турском, јеромонах Сава произведен је у чин архимандрита 5. марта 1878. г. и као архимандрит ишао је у Берлин и на конгресу великих европских сила, као пуномоћник Срба из Ст. Србије и Македоније, тражио је, да се ти крајеви присаједине Србији.

На конгресу није имао успеха и вратио се у Београд. И пошто се, због отвореног непријатељства према турским властима, није могао вратити у Призрен, постављен је за администратора врањске епархије на којој је дужности остао све до 1882. г. када је врањска епархија укинута.

По укинућу врањске епархије, архимандрит Сава постављен је за члана ужичке Конзисторије у Краљеву, а после премештен је за члана нишке конзисторије.

За време судара цркве и државе 1882–3. г. нуђена му је епископска столица, но он се није хтео примити.

У времену кад је он био члан конзисторије у Нишу, покренуто је питање о организацији Свештеничког Удружења. И архим. Сава јако се интересовао за ово питање и помагао његово остварење.

На ванредној свештеничкој скупштини одржаној у Нишу, 23. августа 1889. г. изабран је за председника скупштине, а потом је изабран и за председника првог главног одбора Свешт. Удружења, под којим је и организација Свештеничког Удружења изведена.

XI. Епископ Сава – Дечанац

Кад је Епископ Жички Никанор дао оставку на епископску столицу, постављен је за администратора архимандрит Нићифор Дучић, који је епархијом администрирао све до избора Саве Дечанца за епископа жичке епархије 10. јуна 1890. год.

Епископ Сава са пуно љубави и мудрости управљао је епархијом све до своје смрти. Он је ревносно обилазио своју епархију и у низу година није остало ни једно место у епархији које није посетио, ни црква у којој није служио, беседио и народ учио.

XII. Епископ Сава – као писац

Епископ Сава написао је велики број архијерејских посланица; написао је више расправа о унапређењу отачаствених манастира; написао је повеће дело „Владалац и народ”. Написао је више брошура као: „Садашње жалосно стање Ст. Србије и Македоније”, „О Призрену”, „Дечани и Српски народ”, „О судбини Дечана и његовом значају за словенство и православне” и много других патриотских чланака и расправа у корист цркве и народа у Ст. Србији и Македонији.

XIII. Владика Сава – као човек

Владика Сава као човек био је ретка појава. Карактер без иједне трунке црне мрље и никаква се црна сенка није могла бацити на његов живот.

Волео је свештенство своје епархије, а нарочито монаштво и сваком приликом [га је] заступао и бранио. И кад би видео да се неки од његових свештеника или монаха на правди гоне, сав би се заложиио да га спасе. Он је био човек велике душе и није био осветољубив ни према онима који су му без потребе и незаслужено наносили какву увреду. Он је тад говорио: „Нека му је просто”, „Бог је моја освета, а моја савест најстраведљивија моја критика” и дотични, који му је увреду нанео, није ни тужен ни суђен.

XIV. Владика Сава – у кући

Владика Сава био је прави домаћин у својој кући. И ако је био веома штедљив, и ако су се у кући строго одржавали сви посни дани, његова је кућа била права домаћинска кућа пуна свега и свачега.

Он је имао свакад свог секретара, ћирицу и кочијаша. Имао је леп затворен фијакер са добра два коња.

И ако је пазио на сваку пару ипак о великим празницима није се враћао сам из цркве, но свакад са свештенством и са већим бројем грађана који су били у цркви и сви су, сваком приликом, били лепо угошћени.

О св. Сави, он је сваке године правио нарочито велику гозбу, на коју је позивао све преставнике власти и надлештва и већи број угледних грађана из свију редова, те их је богато угостио; а у недељу по св. Сави, приредио би гозбу за све свештенике у резиденцији, са свима би провео у разговору цео тај дан.

Обичних дана водио је рачуна да се у кући што више уштеди. Ево шта ми је причао један његов секретар: „Сваког дана моја је дужност била да на једној хартијици напишем требовање за кујну. Он према томе даје новац, и ја то после предајем ћирици, да оде на пијак и купи шта треба. Око тога имао сам увек велику борбу. Он би увек понешто редуцирао, а ја би доказивао да је све то нужно. 'Е, нужно' рекао би он 'а да ли ти мислиш мало на Дечане и на браћу у ропству'. И тако сваког јутра, при тим кујинским требовањима, ја сам се борио да што више узмем за пијацу и кујну, а он – за Дечане и браћу у ропству. Разуме се да је морало бити како он каже.” Из овог се примера види, да је он просто од својих уста откидао, само да што више остави на просветно, религиозно и економско подизање поробљене браће.

Манастир Дечане више је ценио и поштовао но Јерусалим. За њега су, као Србина, Дечани били много већа светиња. Увек је говорио: „Догод постоје Дечани, не губим наде, да ће и ти крајеви кад тад бити ослобођени. Дечани су тапија, која гласно целом свету говори, да је све до њега и иза њега била српска земља и да опет мора српска бити.”

Оваково његово тврдо уверење о важности Дечана и разјашњава ону његову огорчену борбу и очајан револт, приликом предаје Дечана руским монасима.

Ово исто разјашњава његову последњу вољу, којој је су своју уштеђевину оставио да се у Дечанима оснује монашко-привредна школа, а и сам да се смести на вечни боравак у тој царској лаври.

XV. Владика Сава – као родољуб

Као родољуб владика је Сава ненадмашив. У том погледу може стати у ред највећих родољуба у историји Српског Народа. Има их који су били на много већем положају од њега. Има их који су оставили много више материјалног блага од њега. Али тешко да је било којег у кога је било веће српско срце и у срцу толико родољубивог осећања и одушевљења, колико у срцу владике Саве.

Он се одушевљавао за сваку родољубиву акцију, узимао активног учешћа у њој и свим својим силама и моралним и материјалним помагао је. И дању и ноћу он је само мислио о поробљеној браћи. Ево шта ми је причао његов секретар: „кад бих му читао новине и тамо наишао на какав опис борбе наших четника у бив. турским покрајинама Македонији и Ст. Србији, он би наједном као младић скочио са столице и журно шетао по соби и док би ја читао, он би гласнијим шапатом говорио: ’Тако – тако, да, да, то је требало одавно започети, то је једини спас и излаз.’ А кад би дошао при крају написа који је често бивао трагичан, јер су сви четници изгинули, он би наједном чисто љутито рекао: прекини, иди. Ја бих тад оставио новине и изашао из канцеларије, али би при излазу бацио поглед на њега и тада би видео, где му испод накомстрешених белих обрва лију сузе и сливају се низ дугу седу браду.”

Објављену мобилизацију целе српске војске 1912. год. одушевљено је поздравио цео српски народ, а владика Сава био је мобилизацијом толико усхићен, да је плакао као мало дете и говорио је: „Хвала ти Боже што си ми даровао да ово доживим. Сад ће наши јунаци да покажу докле су границе српских земаља. А српске су земље од мора до мора, па све тамо до карпатских гора”.

У свом родољубивом одушевљењу, он је [у] сваком свом говору и свакој својој беседи казао, да су границе српских земаља „од мора до мора, па све до карпатских гора”.

А кад је објављен рат Турској царевини и кад су почели један за другим стицати извештаји о великим успесима наше храбре војске, није се могао уздржати, но намисли да и сам пође на ратиште. Како је своје коње и кола дао био за ратне потребе, закупи кола и крене пут Новог Пазара. Кад је тамо стигао Нови Пазар је већ био у српским рукама, те [је] ушао у освојени и ослобођени Н. Пазар.

Но због ратних операција, а по савету команданта, морао се вратити тешка срца, јер су се баш у то време борбе водиле за ослобођење његовог родног места.

Већ у дубокој старости, путујући до Пазара и натраг, у зимње хладне дане, а по рђавим пролоканим путевима, он је на путу био оболео, али се брзо и опоравио, те је служио на Божић и на Нову Годину. И на Крстов-дан остајао је службу и водоосвећење и наредио је ко ће са њим служити на Богојављење.

На Богојављење ми свршисмо Вел. Повечерје и Литију а владика не дође. Чудимо се том његовом изостанку, јер знамо да свакад рано у цркву долази и мислили смо да се старац случајно успавао.

Отпочесмо и Јутарњу и баш за време, „полијелеја” дође владикин ћирица и каза да владика зове окр. проту да дође код њега. Пошто сам ја чинодејствовао ни сам могао отићи, но послах једног пароха, да види зашто ме зове.

Кад се овај врати каза нам, да је владика јутрос пошао у цркву, но да се на стеницама, које су биле залеђене сасуљао, пао и грдно се угрувао, да је се убио и раскрвавио по носу, челу и образима и да не може доћи у цркву.

Мислили смо да овај пад владичин неће имати тежих последица и да ће он наскоро оздравити, али су наступиле компликације и болест је све више узимала маха. Пред васкрс већ се видело, да на оздрављење владичино не треба ни мислити, но да се има очекивати смрт.

Тестамент је био раније написао.

Пошто је он био познати велики национални радник г. Министар просвете и цркв. послова, послао је г. Зарију Поповића статистичара Министарства, да среди владичину архиву и да је испошље Министарству.

О последњим часовима владике Саве, извештен је и поглавар цркве.

Поред г. Зарије и синовца владичиног, онда медицинара Љубе Бараћа, дежурао је око одра болесног владике и по један свештеник.

Часови живота владичиног примицали су се свом крају.

У четвртак 16. маја, око 8 часова потписани са Игуманом Виктором Гиздавићем, читали су му молитву, исповедали и причестили.

У петак 17. маја 1913. год. у 3 часа и 20 минута изјутра, издахнуо је владика Сава Дечанац епископ Жичке Епархије.

На глас о његовој смрти, сви свештеници из места сакупили су се око одра, на коме је мртав лежао овај див од човека, као какав оборени горостасни бор, но са блаженим светитељским лицем.

Набависмо све што је потребно, те му смртне остатке помазасмо. Обукосмо у спремљени архијерејски орнат и спустисмо у мртвачки ковчег. А затим, уз песму „Помошчник и покровитељ” пренесмо тело Епископа Саве из Епископије у Чачанску Саб. Цркву и спустисмо на припремљени катафалк.

Свештеници су се мешали и без престанка чинили помене и читали столпове Еванђеља. Народ је непрестано долазио да целује свог архијереја. Црква је била и дању и ноћу отворена.

У суботу стигли су: Митрополит Димитрије из Београда, Митрополит Вићентије из Скопља и епископ Мелентије из Зајечара. У недељу су архијереји, са већим бројем свештеника одслужили заоупокојену литургију, па је за тим извршено опело. На опелу су чинодејствовали поменута г. архијереји уз асистенцију преко 30 свештеника, архимандрита, протојереја, игумана, јеромонаха, јереја и ђакона. Црква је била пуна света из вароши и околине, и био је већи број изасланика разних корпорација.

У цркви је најпре говорио митрополит Димитрије и опростио се са епископом од стране цркве и Арх. Сабора. Затим је говорио прота Димитрије Михаиловић преседник Жич. Дух. Суда и опростио се са епископом у име духовног суда и епархијског свештенства.

Потом је тело обнето око цркве и пред црквом одржао је леп говор изасланик Министар. просвете и црквен. послова г. Зарија Поповић. Он је у свом говору до танчина и најверније изнео сав живот и рад епископа Саве. Г. Зарија је био велики број година епископов најинтимнији сарадник и сатрудник и до смрти његов најискренији пријатељ, те му је била добро позната историја живота владике Саве. По одржаном говору епископово тело враћено је у цркву и опет положено на катафалк.

У подне је у порти црквеној био приређен ручак – подушје, на коме је било преко 200 лица.

После вечерње ковчег је заливен у присуству полицијске и санитетске власти.

У понедељак звона су огласила пратњу. Уз огромну масу света пратња је кренула од цркве. Пред гимназијом говорио је професор Јеремија Мандић и са епископом опростио се као са дугогодишњим просветним и националним радником.

На железничкој станици говорио је прота Вићентије Поповић и са епископом се опростио у име Српског Пољопривр. Друштва, кога је друштва покојни епископ био редован члан и добротвор.

Ковчег је унет у вагон и специјалним возом пренето тело до Краљева. У Краљеву на станици сачекани су смртни остаци. Била је окупљена цела варош. Грађани и грађанке свију редова, свештенство, наставници и ђаци свију школа. Ковчег са смртним остацима епископовим изнет је из вагона и са литијом пронешен кроз целу варош. На пијаци говорио је свештеник Саватије Божић и са епископом опростио се и као његов лични пријатељ и као свештеник у име свештенства и грађана града Краљева.

Уз пратњу велике масе света, тело је епископово донето у ман. Жичу. Ту је одржан помен и говорио је јеромонах старешина ман. Драче и са епископом опростио се у име целог монаштва епарх. жичке као са својим највећим добротвором кога су у истини и сасвим оправдано, они називали „калуђерска мајка”.

По одржаном и том последњем говору, смртни остаци епископа жичког Саве Дечанца спуштени су у припремљену гробницу, у цркви ман. Жиче, у понедељак 20. маја 1913. год. где и сада вечни санак бораве.

Епископ Сава тестаментом својим наредио је, да се његови смртни остаци сахране у ман. Дечанима, његовом постригу.

Баш кад је он умро, десила је и арнаутска побуна у Метохији, те тада његова жеља није могла бити испуњена, но је привремено сахрањен у манастиру Жичи. А шта је сад на смећи те се не испуњава воља завештачева?

Душа покојног епископа зарадоваће се пред Богом, кад надлежни буду испунили његову последњу вољу и његове смртне остатке буду пренели да вечни санак бораве у Дечанима, које је он више свега волео.

Нека је вечни покој у царству небесном великом архијереју Сави Дечанцу!

После тога...

После смрти епископа Саве Дечанца администрирали су жичком епархијом епископ нишки неко време, а неко време митрополит београдски Димитрије... Тако је то трајало све до пропасти Србије 1915. године. За време од три године црног робовања управљале су окупаторске власти и српске цркве биле су већином затворене, а српски свештеници или интернирани, или као таоци, сем оних који су са српском војском отишли преко Албаније. И тако три године епархија жичка била је без свога епископа, а свештенство њено мучено и прогањано...

После ослобођења...

И кад синуше дани слободе обнови се и живот у Жичкој Епархији. Дође за епископа 1919. год. у августу месецу г. Др. Николај Велимировић који је био кратко време, а затим на епископску столицу дође данашњи епископ г. Јефрем Бојовић...

У своје време нек даља поколења наставе излагање мало историје из живота епархије жичке, а ја овде стајем са напоменом да сам моја сећања изнео верно и истинито...

Чачак

прота Сретен Ј. Михаиловић

[Сретен Ј. Михаиловић, „Мало историје из живота Епархије Жичке”, *Преглед цркве Епархије Жичке*, бр. 1, јануар 1931, стр. 6–10; Сретен Ј. Михаиловић, „Мало историје из живота Епархије Жичке”, *Преглед цркве Епархије Жичке*, бр. 2, фебруар 1931, стр. 41–46; Сретен Ј. Михаиловић, „Мало историје из живота Епархије Жичке”, *Преглед цркве Епархије Жичке*, бр. 3–4, март–април 1931, стр. 96–101]

Владика Сава Дечанац, бив. епископ Жички

Који је умро 17 маја 1913 год. у Чачку и сахрањен у манастиру Жичи, према његовом завештању остаци његовог тела 29 јуна текуће године пренети су на сахрану у Високе Дечане у коме је прво школовање добио и Монашки чин примио.

Као што је при првој сахрани указана му велика почаст, тако и сада при преносу његових посмртних остатака одана му је велика почаст од свију сталежа вароши Краљево. И ако је падала јака киша ипак од моста на реци Ибру па до цркве маса света испунила је све улице куда је спровод пролазио; сви дућани радње били су затворене.

На спроводу учествовало је 25 свештеника, ђаци свију школа, чета војника, чиновништво свију надлештава, соколско музичко друштво и грађанство оба пола.

У цркви после парастоса, Преосвећени Епископ Др. Г. Николај одржао је диван говор у коме је изнео велике заслуге Блаженопочившег владике Саве на опште народним и црквеним стварима.

Од Крајева до Високих Дечана отпратили су ковчег са телом почив. владике Саве, Вископреосвећени Митрополит Цетињски Г. Дожић, Преосвећени наш Епископ Г. Николај, велики број свештеника и неколико грађана.

Уз пут где год је народ сазнао за пренос излазио је у причек а највише у Митровици и Пећи, јер су знали колико је владика Сава радио за њино ослобођење и просвећење.

Блаженопочив. Епископ Сава, који се у детињству звао Ђорђе родио се у селу Гњезданима близу Косовске Митровице од добрих и побожних родитеља Бараћа Димитрија и Марте.

Кад су његови родитељи пошли у Дечане да се поклоне св. Краљу и Богу по моле, Ђорђе замоли да и њега поведу што му одобрише.

Лепота Високих Дечана и светиње које се налазе у Манастиру на добру и побожну душу његову привукле су сву пажњу његову, зато замоли своје родитеље, да га оставе у Манастиру, да изучи књигу и моли се Богу, што му и одобрише, јер су имали још деце и велику задругу.

Млади Ђорђе по примеру Св. Саве осећао се срећан у Манастиру, а и братство га заволело због његове скромности, побожности и послушности, па су га радо учили и припремали за Монашки чин.

Младић све слободно време дању и ноћу проводио је у читању и учењу, а нарочито волео је да чита св. писмо, које је највише и утицало на младићку душу, да се у њему развије велики карактер и родољубље и посвети на службу Богу и своме народу.

Кад се обучио, замонашен је 1854 г. и добио име Сава, а 1855 г. у цркви св Петра код Новог Пазара рукоположен је у јеромонаха.

Као јеромонах Сава је ишао у писанију по народу и пропутовао је Ст. Србију, Македонију и Босну утврђујући народ српски у вери, моралу и србизму и том приликом увидео, да наш народ нема довољно цркава, а још мање школа, нема учитеља ни спремних свештеника, који би га учили и просвећивали.

Знајући, да ни сам није довољно спреман да друге учи и просвећује, замоли свог старешину те га препоручи овдашњем Митрополиту Михаилу, који му из ради те га приме у богословију.

По свршетку београдске богословије отиде у Пећ за учитеља где отвори српску школу учећи српчиће вери, моралу и писмености, а празницима проповедао у манастиру Пећском утврђујући народ у вери и србизму.

Желећи да добије више образовање 1871 год. по препоруци Митрополита Михаила отиде у Русију и у Кијеву сврши духовну академију са степеном кандидата богослова.

По повратку из Русије отишао је у Призрен, бив. престоницу Цара Душана и постао први ректор у богословији, коју је подигао чувени српски родољуб Сима Игуманов у којој је спремао младиће за учитеље и свештенике те чуваре вере православне и имена српског; а ван школе прикупљао је прваке српске и радио на културном подизању нашег народа и на ослобођењу од ропства турског.

Када су 1876 год. Србија и Црна Гора објавиле рат турској царевини за ослобођење Ст. Србије и Македоније јеромонах ректор Сава напусти богословију и са другим родољубима српским образова усташке баталионе и придружи се усташким баталионима које је образовао велики патриота Милош Милојевић, који су Ибарску клисуру очистили од турака и арнаута до Косовске Митровице са чиме су олакшали српској војсци да издржи борбу са много већом турском војском.

У то време био сам ђак у Манастиру Студеници и први пут сам видео јеромонаха Саву, као команданта усташког у војводском оделу, када је дошао у манастир са пет својих ђака усташа, да се одмори и Богу помоли за успех српског оружја, том приликом слушао сам његово причање о патњи и страдању нашег народа

у ропству турском и о борбама које се воде као и великој нади на ослобођење и уједињење српских земаља.

Та његова причања и говори као и они његови ђаци усташи пробудили су ме те сам се решио и сам отишао као добровољац у рат са 17 год. где будем постављен за писара пионерске чете ибарске војске.

По свршетку ратова 1878 год. Сава буде произведен за архимандрита и као представник Старо Србијанаца са молбама од 200 српских општина Ст. Србије и Македоније ишао је на Берлински конгрес и тражио, да се иста придруже Србији, – али су велике Европске силе гледале само своје интересе и обећавале само да ће утицати на Турску да блаже поступа са Србима.

После повратка из Берлина архимандрит Сава буде постављен за администратора врањске Епархије, а када је иста укинута и придружена нишкој епархији, архимандрит Сава буде постављен за члана конзисторије Жичке у Краљеву, а доцније премештен у Ниш, као место подесније за рад на националним стварима у Ст. Србији и Македонији, да буде у вези са родољубима из неослобођених крајева.

Кад је 1888 и 1889 год. покренуто питање о општем свештеничком удружењу архимандрит Сава активно је учествовао на том покрету, зато је прва скупштина свештенства Краљевине Србије која је одржана 1889 год. у Нишу изабрала га за председника и том приликом држао је патриотски говор, позивајући свештенство, да сложено раде на ослобођењу Ст. Србије и Македоније.

Ценећи његов патриотски рад, као и његову преданост вери и цркви православној Св. Архијерејски Сабор 1890 год. изабрао је Архимандрита Саву за Епископа Жичке епархије са којом је управљао 23 год. на опште задовољство пастве и свештенства.

Блаженопочив. владика Сава добро је познавао душу и филозофију народну као и његове потребе, – свакога би примио, научио и учинио колико се може – зато га је народ волео и поштовао и за светог-владику држао. То је био прави тип старих народних владика, који се поред молитве и службе Богу бринуо и радио на великој вековној идеји народној на ослобођењу и уједињењу српског народа. Зато је вазда одржавао везе са свим првацима народним из свију крајева; нема државника ни првака народног кога Епископ Сава није у говору или писмима молио и говорио, да сложено сви пораде на ослобођењу Српства и обновљењу Царевине Немањића.

У посланицама својим и другим списима и чланцима својим Епископ Сава стално је опомињао, да не заборавимо велики аманет предака својих, да сваки по могућности својој ради на ослобођењу и уједињењу српском.

Према свештенству своје био је прави духовни отац и вођа, који је тражио, да свештенство тачно и савесно врши своју службу Богу и народу; а свештенство своје бранио је од партизанског и неправичног гоњења, и оне, који су нешто скривили позивао би код себе прекоревало и саветовао. И који би признао своју кривицу посаветовао би се да се покаје и поправи и тада би му опростио, само оне, који се не дају поправити саветима предавао је суду на суђење.

Када је српска војска 1912 год. славно победила турску војску и ослободила Ст. Србију и Македонију у великој радости својој у децембру месецу отишао је да види ослобођену браћу нашу да се види и са оним родољубима са којима је радио на ослобођењу и види његове Високе Дечане, али бавећи се у Новом Пазару прозебе и добије запалење, врати се, али здравље не поврати, већ у јуну мирно заврши и племениту душу своју Богу предаде.

Владика Сава често пута говорио је, да људи на великим положајима треба више да раде за друге него за себе, како је говорио тако је и радио, више за друге него за себе, зато је врло скромно живео, а своју зараду више на опште народне ствари трошио и велику суму од 120000 дин. оставио на образовање и васпитање служитеља цркве и народа.

Ову кратку биографију Блаженопочившег владике Саве написах, да млађа покољења упознаду живот и рад овог великог Србина и ретког Архијереја, који је по

примеру Хаџи Ђере и Рувима и других српских патриота свештеника са крстом, мачем и пером борио се за крст часни и слободу златну, за ослобођење и уједињење српских земаља.

Нека му је Слава, Част и хвала сада и свагда.

протојереј Сав. Божић

[Сав. Божић, „Владика Сава Дечанац, бив. епископ Жички”, *Преглед цркве Епархије Жичке*, бр. 12, децембар 1936, стр. 18–22]

Сретен Ј. Михаиловић, „Мало историје из живота Епархије Жичке”, *Преглед цркве Епархије Жичке*, бр. 7–8, јули–август 1928, стр. 246–251.

Администратор Жичке Епархије архимандрит Нићифор Дучић

Кад је епископ Никанор дао оставку на столицу епископа жичке епархије, постављен је до избора новог епископа, за администратора жичке епархије архимандрит Нићифор Дучић.

Архимандрит Дучић син је кршне Херцеговине. Родио се у селу Лугу, на Требишњици 21. нов. 1832. год. од родитеља Јевта и Саре Дучића. Како у то време није било школа у месту и околини, он кад је дорастао за школу, отишао је у манастир Дужи, код стрица калуђера те се тамо књизи учио. Бавећи се у манастиру заволео је монашки живот и још у младим годинама рукоположен је за јеромонаха 23. октобра 1849. год.

Увиђајући да са оним знањем које се у манастиру добити може, неће моћи корисно послужити ни Богу ни народу своме, отишао је у Београд у богословију, коју је свршио с одличним успехом. По свршеној богословији уписао се на Лицеј, где је неко време слушао филологију код Даничића, па се за тим врати у Херцеговину и био је тамо најпре учитељ основне школе, а за тим наставник свештеничке школе у Житомишљиху, коју је сам засновао.

Како се није задовољавао са дотле стеченим војим знањем, отишао је у Француску и на париској Сорбони слушао је општу историју, географију, филозофију, стару јеврејску књижевност и француску књижевност. Обогаћен знањем опет се врати у своју кршну постојбину, где је ширио просвету, установљавајући школе и друге корисне установе, а и неуморно је радио за слободу народа свога. О тада, ниједна важнија политичка радња у Босни, Херцеговини, Црној Гори, а нарочито кад се тичало питања о ослобођењу Српства и о устанку, није решавано док се није чуо глас и мишљење Дучићево.

У Херцеговачком устанку 1861. он је био десна рука војводи Луки Вукаловићу и управљао је херцеговачким устаницима. Од стране свију војвода и народа био је опуномоћен да води преговоре са Омер пашом, који био дошао у Мостар, са европском комисијом, да устанак утиша. Па како се овај устанак није повољно поустанике завршио иако се Црна Гора у ратове умешала, Дучић је, по угушеном устанку прешао у Црну Гору и настанио се на Цетињу.

Године 1863. постао је архимандрит. Његовим настојавањем отворена је 1864. богословија на Цетињу и као управник школа старао је се да се отвори што више основних школа.

Са своје одличне спреме и свог великог патриотизма уживао је велико поверење господара Црне Горе, те га је овај шиљао, као свог повереника, по разним важним мисијама. Он је 1866. као повереник књажев дошао у Београд те је на Српском Двору свршио врло важну политичку мисију; успео је, те је књаз Михаило потписао уговор са књазом Црне Горе, за заједничку акцију и народно уједињење.

Ради поправке свог нарушеног здравља, напустио је Црну Гору и отишао у Италију, а за тим се настанио најпре у Дубровнику а потом у Трсту, одакле 1868. на позив књаза Михаила дође у Београд, где је, са малим прекидима стално живео.

Године 1869. по препоруци српске владе ишао је у Карловце и код патријарха Машаревића и вођа опозиције Милетића и Суботића, настојао да се стиша распра која је међу њима владала.

Године 1870. ишао је у Русију, по важној политичкој мисији са митрополитом Михаилом и са тим излазио пред цара Александра II. Том приликом, цар га је обдарио са богато украшеним напрсним крстом на ланцу.

За време рата са Турцима 1876. г. био је командант ибарских добровољаца, 1877 и 78 г. био је командант јаворских усташа. Учествовао је у рату и са својим усташама јуначки се борио за ослобођење и уједињење потлачене браће и у рату је био рањен.

Године 1882. ишао је у Цариград поради хилендарских послова.

У државној служби био је библиотекар нар. Библиотеке и чувар Нар. Музеја, а за тим је био Управник Државне Штампарије, са кога је положаја дошао у пензију.

Био је дуже време и п.председник апелаторске конзисторије; био је и више пута владин посланик у Нр. Скупштини, председник одбора за школе и цркве ван Србије и п.председник просветног савета.

Више пута нуђено му је епископство, но он се никада није хтео примити те тешке дужности, због свог доста нарушеног здравља.

На наваљивање митрополита Михаила, примио се 1889 г. за администратора Жичке Епархије, којом је администрирао до посвећења епископа Саве Дечанца.

Због заслуга које је учинио Српској цркви као администратор Жичке епархије и као известилац владин у Народ. Скупштини за време грађења закона о цркв. властима 1890. г. када је поменути закон и донесен, добио је од Арх. Сабора писмену захвалницу а 1896. одликовао га је Арх. Сабор ношењем митре на богослужењу.

Четрдесетогодишњицу свог књижевног рада и педесетогодишњицу свештеничке службе Богу, цркви и народу прославио је 18. октобра 1899. године.

Дучић је неуморно и обилно радио на српској књизи и тај га је рад уздигао на врло угледно место међу српским књижевницима: а стекао је гласа и уважања и на страни. Да је заиста цењен не само код нас но и на страни, види се из тога што је био члан Српске Краљев. Акедамије науке у Београду и Југословенске Академ. наука и уметности у Загребу; члан Српског ученог друштва и српског археолошког друштва; члан друштва за историју и дипломатију у Паризу; члан друштва св. Кирила и Методија у Одеси, дописни члан царског археолошког друштва у Петрограду; почасни члан духовне академије и императорске руске академије наука у Петрограду и члан руског археолошког музеја у Цариграду.

За стечене заслуге одликован је многим нашим и страним орденима.

Његов главни књижевнички рад чине многобројни састави из историје српске православне цркве, но да побројимо и ове његове радове: „Степеник сродства”, више чланака: „О новом закону и цркв. властима у краљевини Србији”, „Народне поскочице”, „Народне јуначке песме”, „приповетке и загонетке”, „народне пословице”, „народно предање о Никшићима”, „колико има вела у Трескавици”, „Колашин у Херцеговини”, „Божих у Црној Гори”, „Путовање кроз Црну Гору” и особен спис „Црна Гора”, „Монографија Тврдоша и Грузи”, „Монографија Житомишљиха”, „српска опћина и црква у Трсту”, „праљша у Зети и крисовуље на Цетињу”, „хронограф Житомишљихки”, „Бока и зета”, „Морача и Острог”, „Кричија Морачка”, „Старине хилендарске и монографија Хилендара”, „Добрушта”, „Запис у старој добрунској цркви”, „Епископија зетска и дабарска”, „Печат Св. Саве”, „Двоглави орао Немањин на чаши у Хилендару и двоглави орао кнеза Лазара у Хилендару и Горњаку”, „Крст архијепскопа Саве II”, „Српски аранђелски манастир у Јерусалиму”, „Печат митрополије врањинске”, „Посланица цариградског патријарха Ђенадија II синајским калуђерима”, „словенски рукописи у народ. библиотеци у Паризу”, „Хумска православна епископија од 1220 г.”, „Три важна документа”, „Опис гроба великомученика Димитрија у Солуну”, „Биљешке у старој запустјелој цркви у Кривој Реци, у новој у Кожетину и о Дечанима”, „Св. Сава српска црква и српска краљевина у XIII веку”, „Петров манастир у Требињу” и т. д.

Својим завештањем оставио је сву своју имовину Академији наука у Београду, а своју велику и многоцењену библиотеку оставио је богословској омладини у Београду.

Умро је 21. фебруара 1900. године у Београду.

Опело је извршио у саборној цркви у митрополит Инокентије уз садјејство великог броја свештеника. На опелу је био заступљен Двор; били су присутни сви чланови Академије наука и многобројни пријатељи и поштоваоци покојникови.

Сахрањен је 23. фебруара као војсковођа са свима почастима, на новом београдском гробљу према олтару цркве св. Николаја.

Нека му је слава и вечан помен.

Чачак
прота Срет. Ј. Михаиловић

[Сретен Ј. Михаиловић, „Мало историје из живота Епархије Жичке”, *Преглед цркве Епархије Жичке*, бр. 9–12, септембар–децембар 1928, стр. 201–205]

Епархију жичку засновао је Св. Сава, први архијепископ и просветитељ српског народа 1222. године. Он је био и први епископ Епар. Жичке и први архијепископ српске православне цркве. Док је постојала српска држава коју је засновао Стефан Немања, и у српској цркви били су епископи, архијепископи и патријарси, по народности Срби, но после пропасти српске државе, поред Срба на епископске столице, врло често, долазили су и Грци. Тако је било док је постојала Српска Патријаршија, а када је 1765. год укинута Патријаршија, онда је српска црква сасвим подпала под власт цариградског патријарха, који је само Грке постављао за архијереје српском народу.

Кад је под Књазом Милошем обновљена Србија, он је брзо расчистио с владикама Грцима и почео је бирати и постављати за епископе Србе.

Први епископ који је изабран и посвећен за епископа данашње Епархије Жичке, био је Нићифор Максимовић, коме је епископска столица била у Чачку. Епархија се онда звала Ужичка и у њен састав улазили су окрузи: ужички, чачански и руднички.

После смрти епископа Нићифора, дошао је епископа Јанићије Нешковић дотадашњи епископ шабачке и он епископску столицу премести у Карановац, данашње Краљево.

Кад је Јанићије дошао за епископа, онда је епархији придодат и округ крушевачки, који је до тада припадао епархији београдској и епархија се прозове ужичко-крушевачка.

По смрти епископа Јанићија посвећен је за епископа Вићентије Красојевић архимандрит м-ра Враћевшница. И њему је епископска столица била у Карановцу.

После Вићентија посвећен је за епископа Корнелије, архимандрит м-ра Раванице. Епископска столица била му је у Краљеву.

По смрти епископа Корнелија посвећен је за епископа архимандрит Никанор Ружичић ректор Београдске Богословије. Он је кратко време седео у Краљеву, па епископску столицу премести у Чачак.

У састав епархије тад су ушли окрузи крагујевачки и јагодински и епархија се прозвала жичка.

Кад је епископ Никанор сишао са епископске столице, неко је време администрирао епархијом архимандрит Нићифор Дучић, док није изабран за епископа архимандрит Сава Дечанац, дотадашњи члан нишког Духовног Суда.

Одма после посвећења Саве Дечанца за епископа Жичке Епархије, премештена је епископска столица из Чачка у Краљево, где је остала све до 1897. године, када је опет враћена у Чачак.

По смрти епископа Саве, била је епархија обудовљена све до ослобођења, када је за епископа Жичке Епархије изабран и посвећен Д-р Николај Велимировић професор Београдске Богословије Св. Саве. Пошто је епископ Николај по својој

вољи отишао за епископа Охридске Епархије, на Жичку Епархију, дошао је по свом пристанку, садањи епископ Жичке Епархије Јефрем Бојовић, дотадањи епископ Шабачке Епархије.

Уз архијереје, у епархији Жичкој, постојала је најпре конзисторија, доцније епархијски Духовни Суд. Док је епархијски епископ био Нићифор Максимовић, он је био и председник конзисторије, а чланови су најпре били протосинђел Василије Поповић, и прота Симеон Поповић, а за њима протосинђел Јеротеј Аврамовић и прота Радован Поповић.

Кад су епископи престали бити председници конзисторија, онда су за председнике конзисторија и Духовног Суда долазили овим редом: прота Радован Поповић, прота Обрад Михаиловић, прота Мијат Радосављевић, прота Алекса Ивић, прота Тимотије Поповић, прота Димитрије Михаиловић, прота Михаило Милићевић, прота Љубисав Поповић, и садањи прота Светозар Богдановић.

Чланови су били: прота Милан Марковић, игуман Максим Павловић, прота Тимотије Поповић, архимандрит Сава Дечанац, свештеник Ранко Лукић, свешт. Сибин Ђорић, свешт. Павле Милетић, свешт. Димитрије Михаиловић, прота Владимир Поповић, свешт. Сретен Ђукнић, свештеник Михаило Радовић, свештеник Љубомир Ђурић, и садањи свешт. Живојин Алексић, и прота Радомир Кречковић.

Да би читаоце „Прегледа” што боље упознао са истакнутијим од побројаних личности које су имале учешћа у животу Епарх. Жичке пропратићу их у идућим чланцима са кратким биографијама, у колико сам могао за то прикупити потребне податке.

Чачак
прота Сретен Ј. Михаиловић

Miloš Timotijević

BISHOPS OF ŽIČA (1834-1911) – BIOGRAPHIES FROM
“THE CHURCH REVIEW OF THE DIOCESE OF ŽIČA”

Summary

The text presents the biographies of six Žiča bishops that were published in a local journal “The Church Review of the Diocese of Žiča” from 1929 to 1936. In addition to the main biographical data, the prepared texts contain a series of important data about the social history of Čačak and Kraljevo in the XIX and at the beginning of the XX centuries. The biographies from “The Church Review of the Diocese of Žiča” contain valuable data about the parents of Žiča bishops, their relatives, schooling, travelling, circumstances under which they became monks, their ascending in the church hierarchy, endowment activities, care of the organization of the monastery, establishment of their farms, their progress, attitude toward the state, political events. The Žiča bishops had a prominent role in the political life of the then Serbia, and their work was, to a great extent, connected with the state affairs, from diplomatic missions, through their participation in rebellions and wars to their work in the national revival, both in Serbia and in the regions which were not liberated yet. These biographies do not deal only with the personalities of the bishops but they also speak about the life of the then Serbia, from the building activities connected with the construction and renovation of monasteries and churches, to the construction of episcopal houses and a series of other buildings in the towns of Western Serbia. A series of details reveal the role of bishop in the social life of Kraljevo and Čačak in the nineteenth century. This refers to humanitarian activities of the bishops, establishment of funds for poor schoolchildren, which was predominantly intended for the members of their immediate and extended families, and then to the children from those regions from which they themselves came from.

At the same time, the biographies present the internal life of the church, from chronology, motives and causes of change of the bishop’s seat, through extension of the borders of bishoprics, to the description of relationships within the church organization itself, which includes small psychological portraits of the bishops, their inclinations, character traits, detailed description of ceremonies of their burials, which were a big social event, or complete absence of any public manifestations on the occasion of death of some bishops, primarily because of their political determination and influences of the authorities on the church.